

736с.

5. Сорокин П.А. Социальная стратификация и мобильность / П.А. Сорокин. Человек, цивилизация, общество. - М.: Политиздат, 1992. - С.302-373.

6. Валеева З. Р. Трансформация отношений духовно - творческой элиты и общества в условиях современных модернизационных процессов// Зиля Рахимьяновна Валеева : Автореф..на соиск.. канд...филос...наук. - Специальность 09.00.11 — Социальная философия. - Казань, 2010. - 35с.

7. Васильева Л.Н. Модернизация и элита / Л.Н. Васильева // Социально-гуманитарные знания. -2001. - № 4.

8. Голик Н.В. Этическое в культуре / Н.В. Голик. - СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2002. - 256с.

Стовпець Олександр Васильович – здобувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. У. Ушинського.

УДК 130.2 (111.1) + 347.211

ОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В даній статті з позиції соціальної філософії аналізується співвідношення «ідеального» і «матеріального» в сутності інтелектуальної власності. Дослідження онтологічних засад інтелектуальної власності здійснюється в рамках монографічного соціально-філософського дослідження інституту інтелектуальної власності – одного з ключових соціальних інститутів постіндустріального постмодерного суспільства.

Ключові слова: інтелектуальна власність, ідея, річ, «природна рідкість», «штучна рідкість».

ОНТОЛОГИЧЕСКИЕ НАЧАЛА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

В данной статье с позиций социальной философии анализируется соотношение «идеального» и «материального» в сущности интеллектуальной собственности. Исследование онтологических начал интеллектуальной собственности осуществляется в рамках монографического социально-философского исследования института интеллектуальной собственности – одного из ключевых социальных институтов постиндустриального постмодерного общества.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, идея, вещь, «естественная редкость», «искусственная редкость».

ONTOLOGICAL FOUNDATION OF INTELLECTUAL PROPERTY

The article analyzes a correlation of «the ideal» and «the material» in the nature of intellectual property, from the standpoint of social philosophy. Ontological foundation's enquiry for Intellectual Property was made within the framework of monographic socio-philosophical research for the Intellectual Property Institution, as one of the most significant social institutions of postindustrial postmodern society.

Keywords: intellectual property, idea, material thing, «natural rarity», «artificial rarity».

Актуальність дослідження онтологічних засад інтелектуальної власності обумовлюється необхідністю прояснити, яким можна вважати співвідношення ідеального (духовного) і матеріального в продукції розумової діяльності. Тобто здійснюється спроба простежити, як це співвідношення «ідей» і «речей» експлікується в природі результатів інтелектуальної, творчої

діяльності, котрі в майбутньому стають об'єктами права інтелектуальної власності. Адже нерозуміння первісної природи інтелектуальної власності унеможлиблює об'єктивне визначення соціально-філософських підвалин дослідження інституту інтелектуальної власності як такого.

Мета дослідження – осмислити з позицій соціальної філософії сутність інтелектуальної власності, що відрізняє її від речової власності, та зрозуміти, на чому ґрунтується особливий статус об'єктів інтелектуальної власності серед всіх інших різновидів власності, і як ідеї перетворюються на речі (використання яких породжує специфічний комплекс прав та обов'язків).

Соціально-філософську дефініцію інтелектуальної власності неможливо вивести без аналізу онтологічних засад даного виду власності. Різниця між двома підгалузями – «інтелектуальною власністю» і «речовою власністю» – базується на онтологічній відмінності між «ідеями» і «речами». Дещо спрощуючи, під «ідеями» матимемо на увазі продукти інтелектуального походження, під «речами» – продукцію матеріального виробництва. Такий підхід дозволяє вирішувати поставлені завдання безвідносно до того, на базисі якої філософської концепції формулюється відмінність між «ідеями» і «речами» (нею в рівному ступені може бути як ідеалізм Платона, так і діалектичний матеріалізм).

Якщо згадати марксистський підхід, то кожна форма виробництва породжує властиві для неї правові відносини, форми правління і т.ін. [1, с. 19]. Стосовно до проблематики інтелектуальної власності, відповідно, інтелектуальне виробництво (як продукування ідей) породжує відносини і проблеми, що зумовлені специфікою цієї галузі, й відрізняють його від проблем, які є характерними для «речового» виробництва. Іншими словами, з соціально-філософської точки зору, інтелектуальна власність – це похідна категорія від соціальних відносин, що регламентують звичаї і порядок придбання, володіння, використання, розпорядження продукцією інтелектуальної діяльності.

Характерно те, що і об'єкти інтелектуальної власності, і об'єкти власності речової можуть бути товаром – тобто котируватися на ринку: мати певну вартість, продаватися за визначеною ціною. Це впливає з тієї обставини, що належним чином специфіковані права можна передавати, відчужувати. На думку відомого дослідника соціальних процесів, пов'язаних з інтелектуальним виробництвом, А. Моля, – поняття грошової вартості «встановлює або, принаймні, відкриває можливість встановлення деяких кількісних відповідностей між «світом знаків» та «світом речей» [2, с. 87].

Соціально-філософський аналіз, заснований на постулатах теорії власності, в контексті дослідження процесів становлення товарного обігу плодів інтелектуального виробництва, робить можливим розгляд деяких неочевидних аспектів інтелектуальної власності. Так, товар, на якому і зав'язані відносини власності, будучи в достатній мірі специфікованим, визначеним для всіх агентів соціальної взаємодії, в будь-якому випадку буде об'єктом права власності. З цієї точки зору не має особливого значення, речову або інтелектуальну природу він має. Адже і в тому, і в іншому випадку передається право на певні дії щодо об'єкту.

На рівні розгляду в якості товару продуктів інтелектуальної та матеріальної діяльності принципової різниці між ними не виникає. Однак на рівні, що передуює – тобто, на рівні створення умов для перетворення продукту на товар – різниця існує. І полягає вона у стратегії «створення рідкості». Це ключова умова для продажу будь-якого товару, і «штучно створена рідкість» обумовлює підвищений попит. Й навпаки, неможливо продавати той продукт, права на який і так вже належать покупцеві (тобто коли «рідкість» відсутня).

У випадку з речами рідкість товару обумовлена одиничністю самої речі. У певному сенсі сама реальність допомагає забезпечувати дотримання законодавства. Якщо виробник виготовив товар і продав його – у нього не залишилося товару. Відповідно, «пучок» прав у випадку «речової власності» пов'язується із конкретною одиницею товару. Якщо ж композитор склав нову мелодію і зробив її товаром – продав кому-небудь ліцензійні права, пісня все одно залишається у нього, при цьому стаючи надбанням тих, ким придбана відповідна ліцензія.

Тобто у випадку з продуктами інтелектуальної праці рідкість (причому, у багатьох випадках – абсолютна рідкість, як, наприклад, шедеври живопису, оригінал рукопису) має місце тільки на етапі створення, і може втілювати в собі ознаки індивідуальності творця. На етапах, наступних за створенням, – етапі копіювання та етапі поширення – продукт інтелектуальної праці вже не є рідкісним [3, с. 46]. Отже, для того, щоб зробити його товаром, необхідно створити і підтримувати «штучну рідкість» саме на етапах копіювання та розповсюдження.

Ця обставина (відмінність у соціально-економічному й філософсько-правовому статусі продуктів «речового» й «інтелектуального» виробництва) була не настільки очевидною в «докомп'ютерну» еру, оскільки копіювання все ж таки являло собою досить ресурсомістку матеріальну операцію, пов'язану зі значними витратами (типографія, друкарські верстати, обладнання для відтворення, тощо). Більш того, відтворена копія твору завжди була «відчутно речовою», мала істотну матеріальну форму, що дозволяло забезпечити певну прив'язку до «речового права» власності. Але із масовим впровадженням інформаційних технологій у життя ситуація кардинально змінилася – механізми миттєвого копіювання і надзвичайно швидкої масової передачі інформації на далекі відстані з мінімальними витратами, в останньому десятилітті ХХ ст. зробили питання забезпечення «штучної рідкості» продуктів інтелектуальної праці надзвичайно гострим і насущним.

Саме сьогодні, на етапі швидкого і спонтанного поширення продуктів інтелектуального виробництва стає вельми значущим питання про онтологічний – і як наслідок – соціально-філософський статус об'єктів інтелектуальної власності, що істотно відрізняє її від власності «речової» (матеріальної). Тут важливо відокремити поняття «собівартості» і «залишкової вартості» інтелектуального продукту, запропоновані А. Модем.

У класичній економічній теорії кожен елемент «світу речей» володіє певною вартісною характеристикою – собівартістю, для визначення якої необхідно врахувати ряд факторів, як мінімум таких як вартість сировини, устаткування, робочої сили, витраченого часу й енергоносіїв. За аналогією можна ввести й поняття собівартості інтелектуального продукту, що має включати оцінку часу творця і вартість необхідних йому для створення інтелектуального продукту засобів виробництва. Однак окрім понять «собівартість» і «ринкова (продажна) вартість» А. Моль, у відношенні інтелектуальної продукції, вводить важливе поняття «залишкової вартості», яка визначається тією нижньою межею, що її сягає вартість інтелектуального товару із часом, по мірі втрачання новизни.

Зокрема, А. Моль стверджує, що якою б не була собівартість ідеї, варто останній лише потрапити в круговорот масової комунікації, як вона отримує певну вартість, що не тотожна її собівартості. Надалі ця вартість поступово зменшується, по мірі того як ідея втрачає свою оригінальність, набуваючи все більшого поширення за допомогою техніки масового копіювання. Відбувається знецінення інтелектуального продукту. Вартість ідеї при цьому прагне до певної нижньої межі, яка і називається «залишковою вартістю». Практично величина цієї залишкової вартості в кінцевому рахунку майже повністю залежить від собівартості її матеріального носія [2, с. 91].

Сьогодні, коли технології зробили вартість матеріального носія і витрати на процес передачі інформації (а отже, і залишкову вартість) фактично близькими до нуля, потрібно забезпечити якийсь додатковий мотив для обґрунтування інших джерел отримання прибутку для авторів і правовласників – таким чином, щоб залишкова вартість стала принаймні скільки-небудь вищою за собівартість.

Таким чином, аналіз положень теорії власності крізь призму соціально-філософського дослідження А. Моля «Соціодинаміка культури» дозволяє експлікувати деякі положення у сфері проблематики інтелектуальної власності. І тут виникає наступне питання: як можна надати продуктам інтелектуального виробництва статус товарів? Тобто яким чином створюється та інституціалізується (втілюється в суспільних інститутах) «рідкість» продуктів інтелектуального походження?

Звісно, надати статус «товару» продукції інтелектуального виробництва можливо різними

способами. Однак нині всі альтернативи, окрім однієї, є не більшими за фантазії. Реальність в тому, що сьогодні законодавчо закріплене поняття «інтелектуальна власність» і весь звід законів, що витікає з цього поняття, базується на спробі продовжити використання моделі, яка сягає своїм корінням XVII століття: залишкова вартість піднімається та підтримується за допомогою штучно впроваджуваних позаринкових законодавчих механізмів.

Згадана модель побудована за образом «речової власності», тобто апелює до властивості залишкової «речовності» (залишкової матеріальності) продуктів інтелектуальної власності (по аналогії з книгами і пластинками, які все ж таки мають речову складову). Це призводить до того, що де-факто доводиться законодавчо впроваджувати принцип «штучної рідкості» (за образом і подобою матеріальної копії) стосовно тих явищ і механізмів передачі інформації, котрі від початку є вільними од його диктату. А оскільки онтологічний статус «ідей» і «речей» різний, ця спроба призводить до систематичної пробуксовки правового механізму, який дедалі менше відповідає постійно оновлюваному технічному і соціально-економічному реаліям. З плином часу можливості поширення соціально-затребуваних ідей стають все менш сполученими із проблемами матеріального втілення (завдяки віртуальному простору). Таким чином, та «зв'язка», на якій тримається все законодавство про авторське і патентне право, стає дедалі слабшою.

У цьому зв'язку варто згадати масштабне філософське дослідження проблематики інтелектуальної власності В. Базилевича і В. Ільїна. Провівши ґрунтовний ретроспективний аналіз феномену власності, враховуючи новітню (постіндустріальну) суспільну специфіку, дослідники відзначають, що в умовах існування сектору, де відтворюються «фіктивні» (віртуальні) блага, – інтелектуально-творча діяльність задовольняє утилітарні потреби особливого роду, продиктовані пануванням ринку й капіталу. Інтелектуальна, творча діяльність піддається деформаціям, та інколи навіть втрачає свій продуктивний зміст, набуваючи рис репродуктивної діяльності [4, с. 347].

Для того щоб розібратися в критеріях, які визначають новий соціально-філософський статус об'єктів інтелектуальної власності, необхідно провести більш ретельний аналіз. Адже існуючі інтерпретації інтелектуальної власності неоднозначні – вони дають підстави для розуміння її то як «власності на ідею», то як «власності на речі, котрі з'явилися завдяки цій ідеї». Спробуємо підійти до аналізу цієї ситуації з точки зору теорії прав власності.

Навіть в тому випадку, коли ми розглядаємо об'єкти «речової власності», все одно йдеться про право – тобто про нематеріальну субстанцію, яка впорядковує майнові та особисті немайнові відносини шляхом регламентації статусів. Отже, проблема полягає не в «матеріальності» або «нематеріальності» об'єкта прав – він однаково нематеріальний в обох випадках (він умовний). Проблема полягає у труднощах специфікації об'єкта інтелектуальної власності: якщо у випадку з правом «речової» власності специфікація задається наявністю самого матеріального товару, і всі права прив'язуються до нього, то у випадку із правом інтелектуальної власності те, що підлягає захисту, має бути попередньо специфіковане.

У випадку з об'єктами «речового права» подібній специфікації сприяє матеріальна втіленість об'єкта (одичність товару, його просторові межі, очевидні корисні властивості, тощо), і в цьому сенсі законодавство фіксує реально існуючу «природну рідкість». У випадку з об'єктами інтелектуальної власності така «рідкість» повинна бути створена і специфікована штучно. Але якщо не реально існуючі матеріальні об'єкти, тоді що може стати об'єктом, який специфікує «право на нематеріальне»?

З одного боку, виникнення інтелектуальної власності неможливе без попередньої матеріальної реалізації «ідеальних» структур (мабуть, саме слово «інтелектуальна» у складі зазначеного словосполучення було б непотрібним, якби не доводилося мати справу з «ідеальними» об'єктами інтелектуальної праці). З іншого боку, – її реальний захист завжди спочиває на фундаменті матеріального втілення. Це протиріччя також необхідно досліджувати більш детально.

Ряд дослідників, як, наприклад, Л. Лессіг [5], А. Долгін [6], пропонують взагалі

відмовитися од використання терміну «інтелектуальна власність», котрий поєднує промислову (патентну) власність і авторське право (копірайт). Інші вкладають в цей термін тільки нематеріальні блага щодо ідей, образів, творчих і технічних рішень, на які за особою автора (або іншого правовласника) закріплюється виключне право. Серед них – Д. Барлоу [7], відома стаття якого «Продаж вина без пляшок» в журналі WIRED починається словами «всі уявлення про інтелектуальну власність невірні».

Інтелектуальна власність (як правовий інститут) встановлює по суті правовий режим охорони нематеріальних об'єктів (прав). При такому підході інтелектуальна власність виявляється ніяк не пов'язаною із правом власності на матеріальний об'єкт, в якому результат інтелектуальної діяльності виражений: передача права власності на матеріальний об'єкт або права володіння об'єктом сама по собі не призводить до передачі будь-яких виняткових прав на результат інтелектуальної діяльності, виражений в цьому об'єкті [8, с. 27]. Це ж саме положення знайшло фіксацію в українському законодавстві про авторське право [9, п. 1 ст. 12].

Це уявне протиріччя між «ідеями» і «речами» знімається, якщо проаналізувати філософські передумови логіки, на якій ґрунтується сенс законодавства про інтелектуальну власність. Сенс цей полягає в тому, що сама по собі «ідея» (в платонівському розумінні) не може бути об'єктом продажу. В той же час конкретна річ, що несе в собі інформацію інтелектуального, творчого порядку (тобто містить матеріалізовану ідею) не може бути об'єктом інтелектуальної власності в повному сенсі. Вона – лише матеріальний носій, і тому є об'єктом власності «речової», яка несе на собі печатку «копірайту» і накладає на власника (набувача речового права власності) визначені законом зобов'язання по відношенню до автора або іншого суб'єкта власності інтелектуальної.

Якщо ж взагалі абстрагуватися від юридичного підходу, але використовувати підхід кібернетичний, тоді будь-яке зображення, текст або звук (як об'єкти копірайту) можна представити у двоїчному коді. Інформація, з точки зору кібернетики, – це структура коду, за допомогою якого ідея може бути реалізована. Носій (конкретне матеріальне втілення) перестав грати в такому випадку скільки-небудь значущу роль. Відповідно, в подібному контексті інтелектуальна власність може бути представлена як «власність на структуру», втілену на будь-якому носії. Поняття «структури» дозволяє уникнути дихотомії «ідей» і «речей», водночас стаючи підставою для специфікації.

Тоді об'єкт інтелектуальної власності – в своїй сутності, не ідея і не річ, а *інформаційна структура*. Вона, зрозуміло, повинна бути реалізована на якомусь носії, і тим самим стати спостережною, об'єктивною (щоб забезпечити необхідну специфікацію для юриспруденції), але при цьому до самих носіїв вона не зводиться. У такому випадку саме інформаційна структура речі є тим критерієм відмінності, який дозволяє визначити – чи підпадає той або інший товар під специфікацію, що захищається патентом або копірайтом, чи не підпадає.

Оскільки охорона, що надається правом, не може виникати раніше того моменту, коли ідеальний результат буде виражений у якій-небудь об'єктивній (тобто матеріальній) формі, немає сенсу говорити про «інтелектуальну власність» до моменту такої об'єктивації. Будь-яка структура, що є результатом інтелектуальної діяльності, не може існувати для суспільства без тих матеріальних форм, в яких вона втілюється. Тому до об'єктів інтелектуальної власності слід відносити лише результати інтелектуальних зусиль людини, які матеріалізувалися на будь-якому носії (нехай навіть на жорсткому диску комп'ютера), тобто результати, котрі отримали об'єктивну форму існування, зафіксували інформаційну (ідеальну) структуру, зробили її доступною для сприйняття іншою людиною [10]. Звичайно, автомобілю в його матеріальному втіленні з необхідністю передують «ідея автомобіля», комп'ютеру – сама «ідея комп'ютера», творові живопису – якийсь ідеальний образ, музичному творові – мелодія, тощо. Однак ідею, що спалахнула в свідомості автора, не можна віднести до об'єктів права інтелектуальної власності; а ось творчу думку, відбиту символічно – у вигляді тексту, формули, креслення, нот, програмного коду, ескізу, апробованого методу, в інших доступних для стороннього сприйняття формах – можна. Таким чином, «опредметнена», специфікована (а в деяких

випадках – ще й запатентована) ідея може розглядатися як об'єкт інтелектуальної власності.

Відмінність стадій від зародження ідеї до її реалізації розглянуто і проблематизовано П. Сорокіним в його аналізі генезису соціальних систем, що проходять три взаємопов'язаних етапи. Перший являє собою фазу *логічного синтезу*, коли у свідомості творців зароджуються задуми нових соціальних явищ, якими є не тільки і не стільки речі (засоби праці, предмети споживання), але організаційні форми суспільного життя – будь то програма створення нової релігії, партії або навіть цілого суспільного ладу. Дана стадія, на думку мислителя, аналогічна процесові зачаття нової людини. Цей ідеальний проект П. Сорокін вважає «базисом» будь-яких соціальних явищ.

Незалежно від того, що являє собою логічний базис нової системи – чи то ідею нової поеми, картини, технічного винаходу, чи то цілий синтез ідей, здатних створити нову наукову теорію, релігійне вчення, зведення законів, економічну або політичну систему, – подібна інтеграція завжди є логічно першою фазою виникнення нового в соціокультурній реальності [11, с. 47]. І коли Бетховен, чи Шекспір, чи Рафаель, чи Будда, чи Зороастр, чи Кант створювали свої художні, релігійні, філософські системи – всі вони відкривали приховану можливість, існуючу в реальності. Вони відшукували її та перетворювали з потенційної можливості на актуальну дійсність. Вони розкрили нам те, що було приховано, показали нам те, чого ми не бачили і не знали. В цьому сенсі будь-яка творчість є пізнанням, а творення може втілюватися або у відкритті нових гармонійних звукових комбінацій, або нових архітектурних форм у небувалому сполученні ліній і матеріалів, або нових аспектів іншої реальності, яку дають нам живопис, музика, література, релігія, наука, етика [11, с. 867]. Упродовж тисячоліть такі види енергії, як електрична і радіохвилі лежали буквально поруч із нами, й тим не менш ці сенсорні форми реальності було неможливо ані побачити, ані почути, ані торкнутися їх. В той самий час більшість емпіричних закономірностей природи були в принципі доступні нашим «очам та вухам», але ми були не в змозі уловити їх. Чуттєве пізнання було нездатне відкрити всі ці явища без використання інших джерел пізнання – логіки та інтуїції [11, с. 870].

Другий етап становлення соціальної системи пов'язаний із *об'єктивациєю ідей*, їхнім переходом у предметну форму існування шляхом поєднання з деякими матеріальними провідниками. Ця стадія уподібнюється П. Сорокіним до появи новонародженого на світ. Тільки починаючи з цього моменту можна говорити про виникнення об'єктів інтелектуальної власності як «юнітів» соціокультурної реальності постіндустріального постмодерного суспільства. Наявність інформаційної структури можливо констатувати на цій стадії. В результаті система ідеальних смислів перетворюється на сукупність реально представлених матеріально втілених об'єктів – рукописів, пісень, картин та іншого, за допомогою інформаційної структури, завдяки якій стає можливою передача сенсу від людини до людини.

Нарешті, третя фаза становлення систем взаємодії (яку П. Сорокін порівнює з введенням дитини в суспільство) – це *фаза соціалізації*, коли ідеї починають поширюватися в суспільстві, тому що знаходяться люди, які беруть їх на озброєння, будують свою поведінку відповідно до них. Згідно із описаною закономірністю, запозиченою зі сфери соціокультурної динаміки П. Сорокіна, в цілому й будується життєвий шлях будь-якого твору: «спостережуваним» для громадськості – і як наслідок, таким що породжує сукупність прав, обов'язків, майнових і немайнових інтересів – твір стає не на стадії ідеї, що зберігається в голові автора, а лише при досягненні другої фази – матеріальної об'єктивациї. Тут, правда, слід зробити застереження, що у рамках радикально іншої онтології (скажімо, гегелівської) можна прийти до інших висновків, наприклад, про те, що «ідея» являє собою «поєднання суб'єктивного і об'єктивного; ідея показує, яким чином реальність визначена поняттям» [12, с. 94]. Однак аналіз українського та міжнародного законодавства у сфері інтелектуальної власності ясно показує, що за критерієм практичності гегелівський підхід значно поступався би підходові П. Сорокіна стосовно до соціальних систем (однієї з яких, безсумнівно, є інститут інтелектуальної власності). Саме тому останній підхід фактично і був покладений в основу більшості законів

про копірайт і патенти.

Отже, сутність феномену інтелектуальної власності зумовлює, що її об'єктами можуть бути тільки матеріально втілені ідеї. Думка, яка інколи випливає з «ідеалістичного» трактування інтелектуальної власності, про те, що нібито монополія на ідею комп'ютерної програми або ідею наукового відкриття (в платонівському розумінні ідеї) може належати тому, хто перший відкрив їх, є або хибною, або помилковою. За висловом деяких дослідників, така думка за своєю безглуздістю рівнозначна твердженню, що супутники Юпітера належать Галілею, раз він перший побачив їх через свій телескоп [13]. Більш того, в ході реалізації авторського права ця концепція все одно неминуче трансформується на практиці в метод виявлення структури матеріального об'єкта, оскільки матеріально непідтверджений задум не є підставою для виникнення правових відносин.

Для підтвердження «авторського права» в будь-якому випадку необхідні матеріальні продукти інтелектуальної праці, які засвідчують громадськості в самому факті авторства. Такий підхід на перший погляд може здатися нелогічним – адже для інформації головним є не форма, в якій вона існує, а той ступінь цінності відомостей, що в ній містяться. Однак без об'єктивно спостережуваного матеріального носія неможливо було б ані довести, ані спростувати сам факт несанкціонованого доступу, використання або викрадення інформації. Як зазначає А. Моль, «патентні закони або соціальні санкції в світі мистецтва та інших сферах гарантують лише право власності на реалізацію ідей, а не на самі ідеї» [2, с. 96]. І хоча в преамбулах всіх патентних конвенцій основний упор робиться на «право власності на ідеї», але в конкретних текстах суть справи щоразу зводиться до визначення авторства на цілком матеріальні образи, пристрої та механізми.

Таким чином, розмірковуючи про онтологічні засади інтелектуальної власності, ми приходимо до розуміння, що *сутністю* об'єкта інтелектуальної власності є, перш за все, *унікальна інформаційна структура*, втілена в певному матеріальному носії. Сама ж інтелектуальна власність, в контексті соціальної філософії, являє собою особливу форму суспільних відносин, що виникають з приводу володіння, користування, розпорядження об'єктом, котрий містить ту унікальну інформаційну структуру, захищену патентом або авторським свідоцтвом. Оскільки інформація після її опублікування об'єктивно втрачає свою «природну рідкість», для підтримки подальшого попиту на неї використовується законодавчо санкціонований механізм «штучної рідкості» (пов'язаний із обмеженням вільного доступу до цієї інформаційної структури упродовж тимчасового періоду, позначеного у вигляді термінів правової охорони для різних видів інтелектуальної власності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. (Пер. И. И. Скворцова-Степанова). – Т. I. – М.: Политиздат, 1978. – 907 с.
2. Моль А. Социодинамика культуры. – М.: Прогресс, 1973. – 403 с.
3. Социально-философские аспекты интеллектуальной собственности в сети Интернет: дис. ... кандидата философских наук: 09.00.11 // Безмолитвенный А. С. - М.: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, 2010. – 154 с.
4. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / Базилевич В. Д., Ільїн В. В. // монографія (Київський національний університет імені Тараса Шевченка). – Київ: Знання, 2008. – 687 с.
5. Лессиг Л. Свободная культура / Lawrence Lessig. FREE CULTURE ©creative commons) // Перевод с англ. О. Данилова под ред. В. Ильина. – М.: Прагматика Культуры, 2007. – 272 с.
6. Долгин А. Экономика символического обмена. – М.: Инфра-М, 2006. – 632 с.
7. Barlow J. P. Selling Wine Without Bottles: The Economy of Mind on the Global Net (The Economy of Ideas) // Wired, # 2.03, 03.01.1994. – [Electronic resource]. – Access link: <http://www.wired.com/1994/03/economy-ideas/>

© **Стояно О. О.**

8. Rand A. Capitalism: The Unknown Ideal. – New York: Signet; New American Library, 2nd edition, 1967. – 349 p.

9. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64 (в чинній поточній редакції від 13.01.2016).

10. Perelman M. Steal This Idea: Intellectual Property Rights and the Corporate Confiscation of Creativity. – New York: Palgrave Macmillan, 2002.

11. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика: Исследование изменений в больших системах искусства, истины, этики, права и общественных отношений = Social & Cultural dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law and Social Relationships // Питирим Сорокин; пер. с англ. В. В. Сапова. – Санкт-Петербург: Изд-во Рус. Христиан. Гуманитарного института, 2000. – 1054 с.

12. Гегель Г. В. Ф. Философия права. Пер. с нем. // Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.

13. Tehranian J. Infringement Nation: Copyright Reform and the Law / Norm Gap. – Utah Law Review, # 3, 2007. – P. 537-550.

Стояно Оксана Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології, філософії і права Одеської національної академії харчових технологій

УДК 159.923.2:171

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ИДЕАЛА В АРХИТЕКТОНИКЕ САМОИДЕНТИЧНОСТИ

Самоидентификация – уподобление, установление тождества (с социумом и с собой), осознание себя как подобного другим, в результате которого складывается представление о себе как о самотождественной, цельной и уникальной личности, т.е. формируется самоидентичность. Самоидентификация – динамический процесс, имеющий ярко выраженное темпоральное измерение различных компонентов становления и развития личности, постоянно сравнивающей свой прежний, настоящий и желаемый социальный статус. Следовательно, в процессе самоидентификации человек не только определяет личные свойства, которыми он обладает (актуальное «Я»), но и качества которые могли бы в нем быть при определенных обстоятельствах (потенциальное «Я»). Проективность, «футуристичность» являются побудительной силой к созданию образа совершенства или идеального образа, на который ориентируется человек в своей деятельности. Эта нацеленность на будущее характерна и для идеала. В этой точке «потенциальности» и пересекаются самоидентичность личности и идеал, как совершенный образ.

Ключевые слова: самоидентичность, «Я», самоидентификация, идеал.

ФУНКЦІОНАЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ ІДЕАЛУ В АРХІТЕКТОНІЦІ САМОІДЕНТИЧНОСТІ

Самоідентифікація – уподібнення, встановлення тотожності (з соціумом і з собою), усвідомлення себе як подібного до інших, у результаті чого складається уявлення про себе як про самототожну, цільну і унікальноособистість, тобто формується самоідентичність. Самоідентифікація – динамічний процес, що має яскраво виражене темпоральне вимірювання різних компонентів становлення і розвитку особистості, яка постійно порівнює свій колишній, справжній і бажаний соціальний статус. Отже, в процесі самоідентифікації людина не тільки визначає особисті властивості, якими вона володіє